

LATENTNA STRUKTURA MIŠLJENJA STUDENATA ŠUMARSTVA O GLOBALIZACIJI U HRVATSKOJ

THE LATENT STRUCTURE OF THE OPINIONS OF FORESTRY STUDENTS INVOLVING GLOBALISATION IN CROATIA

Andelka ŠAJKOVIĆ*

SAŽETAK: Globalizacija predstavlja proces koji se širi globalno kroz visoke tehnologije, otvorene granice, internet i ne može se događati u izoliranom društvu ili jednoj državi kao što se događala industrijalizacija. Zbog toga su potrebne nadnacionalne institucije, kako bi se uspostavio određeni pravni poredak na globalnoj razini. Sve više se šire multinacionalne kompanije, što daje određene mogućnosti državama, protokom robe, kapitala i ljudi, te posljedice globalizacijskih procesa kao što je kulturna unifikacija, iskorištavanje prirodnih resursa i migracijski procesi.

Empirijsko istraživanje proveli smo u listopadu 2001. g. kod studenata Šumarskog fakulteta, pokušavši utvrditi što studenti misle, na razini latentnih dimenzija, o mogućnostima i posljedicama globalizacije u Hrvatskoj. Pomoću anketnog upitnika sa 36 tvrdnji, anketirali smo 173 ispitanika. Faktorskom analizom pomoću scree testa izdvojili smo pet faktora koji predstavljaju latentne dimenzije mišljenja studenata: 1. Neminovna budućnost Hrvatske je u globalizaciji-neoliberalistička tendencija; 2. Izrazito negativne posljedice globalizacije s uništavanjem prirodnog okoliša; 3. Tranzicijski radikalizam – tendencija prema zatvorenoj Hrvatskoj zbog negativnih učinaka globalizacije na naciju, urbanizaciju i prirodu; 4. Neoliberalizam – jačanje nadnacionalnih institucija; 5. Konfliktnost Zapadne civilizacije i posljedice globalizacije.

Ključne riječi: globalizacija, globalizacija u Hrvatskoj, ekologija, ekonomija, kultura

UVOD – Introduction

Globalizacija je započela već procesom industrijalizacije u kasnom 18. stoljeću, kroz koji je tvornička i industrijska djelatnost postala glavnim oblicima društvene proizvodnje, (Šporer, 2001) Proces se nastavlja kroz modernizaciju u kojoj društvo postaje kompleksnije, kroz urbanizaciju i diferencijaciju gdje se i proizvodnja i društvena organizacija temelje na znanosti. Zemlje koje su zaostajale u tima procesima, prozvano su “zemlje trećeg svijeta”. Sljedeća faza razvoja poznata je pod nazivom “postindustrijsko društvo”, koji predstavlja prijelaz od industrije na tercijarni sektor, (Šporer, 2001).

Industrijalizacija i modernizacija mogle su se odvijati u izoliranom društvenom sustavu kao što je nacija-država, ili u bilo kojem dijelu svijeta. Međutim globalizacija je proces industrijalizacije i modernizacije koji se širi globalno putem visokih tehnologija i informatizacije. Informatička tehnologija omogućila je globalizacijske procese kroz kompjuterizaciju, satelitske komunikacije i internet. Kroz internet struje kapital, trgovina i novac. Internet omogućava kulturnu unifikaciju, (Šporer, 2001). Informatička globalizacija zahtijeva usvajanje angloameričkog “koda”, jer “globalizacija danas govori engleski” (Heršak, 2001). Na taj način svaka je obavijest pod jakom dominacijom angloameričkih kulturnih obrazaca i mogućnosti usvajanja.

* Dr. sc. Andelka Šajković, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, Zagreb

Otvorenost predstavlja glavnu karakteristiku globalizacije kroz multinacionalne kompanije i međunarodne trgovine zbog smanjenja troškova prijevoza i komunikacija. Stoga se može reći da globalizacija rastače strukturu državnosti, posljedično države gube dio svog autoriteta i autonomije, ali ipak nacionalne države još su uvijek posrednici između lokalne i globalne razine.

Ipak, nestaje etos ili običajnost nacije, i javlja se samo pravni oblik komunikacije (Cifrić 2000). Globalizacija je u rukama svjetske moći nekolicine najrazvijenijih država i međunarodnih korporacija koje diktiraju komunikacije među nacijama. Tržište povezuje svijet kroz globalnu racionalnost, zbog čega su potrebne nadnacionalne institucije koje će funkcionirati na pravnim načelima, jer običajna i etička pravila više ne vrijede. Stoga je globalizacija dovođenje "kaosa" u stanje reda pomoću nadnacionalnih institucija koje funkcioniraju na pravnim načelima, (Cifrić, 2000).

Prema nekim shvaćanjima, globalizacija označava dominaciju čovjeka nad prirodom ili ponovno antropocentrizmu (Pravdić, 2000) kao i u vrijeme moderne, i bit će narušena biološka raznolikost, odnosno životinjska raznolikost i bioraznolikost šuma, sada uz *lomljenje prirode* (Kirn, 2000). Lomljenje prirode predstavlja metaforu za znanstvenotehnološko preoblikovanje i iskorištavanje prirode novim spoznajama u području genske tehnologije i moderne biotehnologije.

Rifkin smatra da će se kroz biotehnološku revoluciju preoblikovati globalno gospodarstvo, što će najvjerojatnije utjecati na Zemljin okoliš, (Rifkin, 1999). Pomoću genetičkog inženjeringa koji omogućuje korporacijama, vladama i znanstvenicima da manipuliraju prirodom, čime zapravo pomažu novi ustroj razvojnih procesa u svim oblicima života. Stoga se transnacionalne kompanije prebacuju u biološku sferu kako bi mogle kontrolirati globalno tržište. S potpunim otvaranjem granica i slobodnom trgovinom, gotovo potpuno nestaju sve barijere u stvaranju nove vrste glo-

balne trgovine koja trguje "proizvodima života" svake vrste, (Rifkin, 1999).

Postoje tri tipološka stajališta o globalizaciji: neoliberalno, reformističko i radikalno (Kalanj, 2001). Neoliberalno stajalište smatra da se globalnim tržištima treba dopustiti djelovanje bez ikakvih formalnih ograničenja, što znači bez državnih granica i bilo kakvih drugih državnih ograničenja koja bi sputavala kretanje novca, dobara i usluga i kapitala. To uključuje smanjenje državnih izdataka koja jamče socijalno blagostanje, proklamira se privatizacija kao mjera kojom se sužava državno vlasništvo i ukidanje državne kontrole cijena i nadnica. Ovaj pristup predstavlja vladajući konceptijski i politički okvir suvremene globalizacije, koji je u službi moći današnjih dominantnih zemalja i njihovih klasa, (Kalanj, 2001).

Druga dva stajališta, reformističko i radikalno, pokušavaju zaštititi socijalne slojeve od neobuzdanog kapitalizma i zaustaviti globalizacijske procese.

U tranzicijskim zemljama djeluje tranzicijski reformizam prema kojem se reformističkim putem nastoje izvesti socijalnoliberalni zahvati, pri čemu slijedi sužavanje naslijeđenih ili novostečenih socijalnih povlastica i prava koja se ne uklapaju u globalna mjerila razvijenosti, (Kalanj, 2001). Zbog sužavanja socijalnih povlastica u tranzicijskim zemljama javljaju se mišljenja, označena standardiziranim termina kao i drugdje u svijetu, kao što je antiglobalizam, antiglobalizacijski pokreti, antiglobalizacijske grupe, alternativa globalizaciji. Dalje, globalizacija označava dominaciju nadnacionalnih institucija sa smanjenjem ili gotovo nestankom države-nacije.

Kako je Hrvatska također tranzicijska zemlja koja se nastoji prilagoditi globalizacijskim procesima, zanimalo nas je kakvo mišljenje imaju o tome studenti šumarskog odsjeka, i jesu li upoznati s tim problemom s obzirom da pripadaju prirodnom usmjerenju.

METODOLOGIJA – Working method

Istraživanje je provedeno u listopadu 2001. g., metodom ankete na uzorku od 173 ispitanika Šumarskog fakulteta svih godišta prisutnih studenata na nastavi u vrijeme anketiranja što iznosi 22 % od ukupno svih studenata (N = 772). Anketiranjem je obuhvaćeno 28.3 % ženskih ispitanika i 71.7 % muških ispitanika. Anketni upitnik sasio je se od 36 tvrdnji s mogućim odgovorima "ne slažem se"; "nemam mišljenje"; "slažem se". Tvrdnje su se odnosile na pojam globalizacije, moguće posljedice globalizacije i mogućnosti i posljedice globalizacije u Hrvatskoj.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA – Results of investigation

Evidentni rezultati pokazali su da se studenti nisu složili s tvrdnjama: da je globalizacija jačanje uloge dr-

žave-nacije sa jačanjem državnih granica (55.3 %), da globalizacija znači značajan suverenitet nacionalne dr-

Tablica 1. Distribucija frekvencija
Table 1 Distribution of frequencies

	Procijenite stupanj slaganja sa svakom od navedenih tvrdnji	Ne slažem se %	Nemam mišljenje %	Slažem se %
	Globalizacija je			
1	Slabljenje uloge države-nacije s jačanjem nadnacionalnih institucija	18.6	29.1	52.3
2	Jačanje uloge države-nacije s jačanjem državnih granica	55.3	30.6	14.1
3	Globalizacija znači značajan suverenitet nacionalne države	52.1	33.1	14.8
4	Globalizacija znači biti član kozmopolitske zajednice	13.5	31.2	55.3
5	Globalizacijom se gube kulturni korijeni i identitet	38.0	19.9	42.1
	Moguće posljedice globalizacije			
6	Globalizacija uzrokuje sukob svjetskih civilizacija utemeljenih na konceptima najvećih svjetskih religija	30.6	23.5	45.9
7	Zapadna civilizacija je u konfliktu sa sobom	28.8	31.8	39.4
8	Zapadna civilizacija je narcisoidna	19.6	39.9	40.5
9	Terorizam je rezultat globalizacije	30.6	23.1	46.2
10	Teroristički akt širenja bedrenice uperen je protiv globalizacijskih procesa	36.0	30.2	33.7
11	Multikulturno obrazovanje potrebno je u rješavanju konflikta	11.0	16.9	72.1
	Mogućnosti i posljedice globalizacije u Hrvatske			
12	Hrvatska kao zemlja u tranziciji može pratiti globalne procese	51.5	16.4	32.2
13	Globalizacijom u Hrvatskoj nestat će popotpuno narodna kultura	51.8	17.9	30.4
14	Sva seoska naselja prerast će u gradska	69.5	18.6	12.0
15	U Hrvatskoj bi došlo do stvaranja multikulturnog društva s nacionalnom pripadnošću bez vanjskih granica (regionalna pripadnost, Česi, Slovaci, Talijani, Nijemci itd i Hrvati)	35.5	41.4	23.1
16	Globalizacija će dovesti do odlaska visokostručnih kadrova iz Hrvatske (odljev mozgova)	24.4	25.0	50.6
17	Globalizacija će dovesti do dolaska radnika iz istočnih zemalja u Hrvatsku (Srbija, Rumunjske, Rusije itd.)	34.5	18.1	47.4
18	Hrvatska će postati europska država sa slabim granicama uz protok stranog kapitala, ljudi različitih kultura	25.4	20.1	54.4
19	Hrvatskom društvu potrebna je globalizacija, jer ćemo tada pripadati određenom bloku i biti sigurniji	40.4	26.3	33.3
20	Hrvatskoj nije potrebna globalizacija i slabljenje vlastitih granica, jer bi to značilo njen nestanak i nestanak hrvatske nacije	50.0	26.7	23.3
21	Zbog slobodne trgovine koja teži profitu, globalizacija dolazi u sukob s etikom zaštite okoliša	22.2	21.1	56.7
22	Treba se koristiti internetom i prihvatiti svaku poslovnu suradnju s bilo kojom državom svijeta	36.6	15.7	47.7
23	Na globalnoj razini treba se sporazumijevati s jedinstvenim (službenim) jezikom (npr. Engleskim)	28.5	18.0	53.5
24	Globalizacija će omogućiti svakom čovjeku da može pronaći odgovarajući posao.	42.4	31.4	26.2
25	Kroz globalizaciju Hrvatska će postati bogata zemlja	47.7	37.2	15.1
26	Hrvatska će postati ravnopravni dio svijeta - globusa	43.6	34.9	21.5
27	Globalizacija označava dominaciju čovjeka nad prirodom	41.9	26.7	31.4
28	Nestat će raznolikost (biodiverzitet) biljnog svijeta	40.1	25.6	34.3
29	Globalizacija će narušiti raznolikost (biodiverzitet) životinjskog svijeta	41.5	21.6	36.8
30	Zbog stjecanja materijalne dobiti počet će jače iskorištavanje šumskog bogatstva Hrvatske	23.8	19.8	56.4
31	Većom izgradnjom kapitalnih objekata narušit će se prirodni okoliš	18.0	16.3	65.7
32	Sve većom primjenom gen-tehnologija doći će do narušavanja cijelog ekosustava Hrvatske	24.1	28.2	47.6
33	Sve životinje postati će poput ovce Dolly	50.9	28.7	20.5
34	Globalizacija će putem visoke tehnologije omogućiti očuvanje izumirućih životinjskih vrsta	37.8	32.6	29.7
35	Globalizacija će putem visoke tehnologije omogućiti očuvanje izumirućih biljnih vrsta	36.0	33.7	30.2
36	Fenomen kravljeg ludila posljedica je globalnog procesa	27.5	29.8	42.7

žave (52.1 %), da Hrvatska kao zemlja u tranziciji može pratiti globalne procese (51.5 %), da će kroz globalizaciju potpuno nestati narodna kultura (51.8 %), da će sva seoska naselja prerasti u gradska (69.5 %), da Hrvatskoj nije potrebna globalizacija jer bi to značilo nestanak nacije (50.0 %) i da će sve životinje postati poput ovce Dolly (50.9 %)

Neslaganje s navedenim tvrdnjama studenata ukazuje da su informirani o samom pojmu globalizacije i smatraju da zapravo Hrvatska ne može pratiti globalizacijske procese iako su joj potrebni. Zatim, studenti smatraju da se kroz globalizaciju neće promijeniti životinjski svijet i da neće nestati sva seoska naselja što bi se moglo tumačiti vezanošću studenata za selo i životinjski svijet i stoga ne mogu prihvatiti eventualno njegovo mijenjanje.

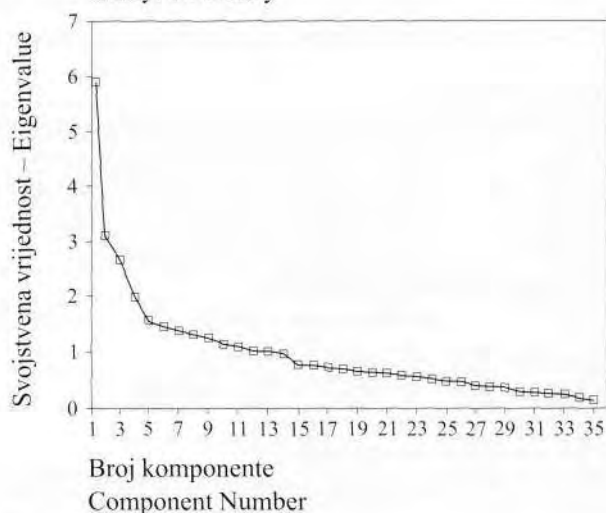
Tablica 2. Promax struktura

Table 2 Promax structure

Var.	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5
1	-.321	.000	.109	.619	.000
2	.251	.000	.177	-.623	.000
3	.431	.000	.000	-.451	-.220
4	.000	.000	-.322	.517	.186
5	-.203	.302	.744	.000	.195
6	.000	.120	.389	.000	.331
7	-.117	.000	.146	.000	.530
8	-.237	.139	.153	.150	.501
9	.000	.260	.244	-.103	.456
10	.239	.117	.289	.000	.279
11	.160	.000	.000	.539	-.120
12	.344	.000	.000	.266	-.306
13	-.196	.290	.739	-.118	.198
14	.113	.244	.506	-.178	.000
15	.000	.252	.104	.251	.000
16	-.239	.508	.109	.178	.390
17	.000	.434	.000	.162	.411
18	.000	.000	-.118	.343	.289
19	.573	-.123	-.477	-.170	-.221
20	-.357	.180	.746	.000	.000
21	.000	.459	.000	.280	.185
22	.217	.000	.232	.102	-.266
23	.000	.332	.000	.388	-.357
24	.659	.000	-.159	-.199	-.216
25	.669	.000	-.158	-.166	-.147
26	.713	-.228	-.231	.000	-.163
27	-.151	.541	.231	.000	.202
28	-.149	.676	.402	-.226	.000
29	-.124	.786	.395	.000	.000
30	.000	.737	.128	.000	.000
31	-.299	.551	.199	.187	.122
32	-.445	.480	.234	.272	.000
33	-.320	.636	.554	.000	-.188
34	.718	-.217	.000	.115	.168
35	.722	-.210	.000	.188	.124
36	-.160	.398	.271	.106	.413

Studij: I Šumarstvo

Study: I Forestry



Grafikon 1. Scree test

Graph. 1 Scree Plot

Studenti su se složili s tvrdnjama u 50 % i više slučajeva da je globalizacija slabljenje uloge države nacije s jačanjem nadnacionalnih institucija (52.3 %), da globalizacija znači biti član kozmopolitske zajednice (55.3 %), da je multikulturalno obrazovanje potrebno u rješavanju konflikata (72.1 %), da će globalizacija dovesti do odlaska visokostručnih kadrova iz Hrvatske (50.6 %), da će Hrvatska postati europska država sa slabim granicama uz protok stranog kapitala i ljudi različitih kultura (54.4 %), da zbog slobodne trgovine koja teži profitu, globalizacija dolazi u sukob s etikom zaštite okoliša (56.7 %), da će zbog materijalne dobiti početi jače iskorištavanje šumskog bogatstva Hrvatske (56.4 %) i da će zbog veće izgradnje kapitalnih objekata biti narušen prirodni okoliš (65.7 %)

Kao moguće posljedice globalizacije studenti su izdvojili mogućnost odlaska visokostručnih kadrova. Studenti smatraju, da će kao moguće ekološke posljedice globalizacije biti sukob s etikom zaštite okoliša uz koje se veže jače iskorištavanje šumskog bogatstva i veća izgradnja kapitalnih objekata. To ukazuje na njihovu bojazan za šume i prirodni okoliš. Stoga možemo reći da su studenti pokazali izrazitu senzibilnost prema globalizacijskim procesima.

U sljedećem postupku izvršili smo faktorsku analizu i pomoću scree testa izvršili odabir faktora s korelacijama većim od .40. Na taj smo način dobili latentne ili prikrivene dimenzije mišljenja.

U prvom faktoru ekstrahirali smo 8 varijabli s korelacijama iznad 0.40. Prema izdvojenim možemo reći da na razini latentnog mišljenja studenti šumarskog odsjeka smatraju da će globalizacija kroz visoku tehnologiju omogućiti očuvanje izumirućih biljnih i životinjskih vrsta, zatim da će Hrvatska postati ravnopravan dio

Tablica 3. – Table 3 F 1

	r
1. Globalizacija će putem visoke tehnologije omogućiti očuvanje izumirućih biljnih vrsta	.772
2. Globalizacija će putem visokih tehnologija omogućiti očuvanje izumirućih životinjskih vrsta	.718
3. Hrvatska će postati ravnopravan dio svijeta	.713
4. Kroz globalizaciju Hrvatska će postati bogata zemlja	.669
5. Globalizacija će omogućiti svakom čovjeku pronalaženje odgovarajućeg posla	.659
6. Hrvatskoj treba globalizacija jer ćemo tada pripadati određenom bloku i biti sigurniji	.573
7. Sve većom primjenom gen-tehnologija doći će do narušavanja cijelog ekosustava Hrvatske	-.445
8. Globalizacija znači značajna suverenitet nacionalne države	.431

svijeta i bogata zemlja. Nadalje, studenti smatraju da će globalizacija omogućiti svakom čovjeku pronalaženje odgovarajućeg posla, da Hrvatskoj treba globalizacija, jer ćemo tada pripadati određenom bloku i biti sigurniji. S tvrdnjom, sve većom primjenom gen-tehnologija doći će do narušavanja cijelog ekosustava Hrvatske, studenti se nisu složili, na što ukazuje negativna korelacija, ali su se složili s pogrešnom tvrdnjom koju smo stavili u namjeri da možemo utvrditi da li su upoznati s pojmom globalizacije (Globalizacija znači značajan suverenitet nacionalne države). Dakle, možemo reći da studenti vide Hrvatsku kao bogatu zemlju i kao siguran dio svijeta, što znači da će pripadati svjetskom društvu i biti dio svjetskog tržišta. Prvi faktor definirali smo kao **neminovna budućnost Hrvatske je u globalizaciji – neoliberalistička tendencija.**

U drugom faktoru izdvojeno je deset pozitivno koreliranih varijabli. Možemo reći da studenti smatraju da će globalizacija narušiti raznolikost životinjskog i biljnog svijeta, zatim da će zbog materijalne dobiti početi jače iskorištavanje šumskog bogatstva Hrvatske, a sve će životinje biti klonirane. Dalje, prema mišljenju ispitanika, globalizacija označava dominaciju čovjeka nad prirodom, a doći će do veće izgradnje objekata, što će narušiti prirodni okoliš. Ispitanici smatraju da će globalizacija dovesti do odljeva mozgova, zatim da će doći do dolaska radnika iz istočnih zemalja u Hrvatsku. Postoji mišljenje kod ispitanika, da zbog slobodne trgovine koja teži profitu globalizacija znači sukob s etikom zaštite okoliša i da bi moglo doći sa sve većom primjenom gen-tehnologija do narušavanja cijelog ekosustava Hrvatske. Iz navedenog vidimo da se studenti pribojavaju posljedica globalizacije, počevši od ekoloških pa do ekonomskih s izrazito negativnim i nesagledivim posljedicama po hrvatsko društvo. Drugi faktor definirali smo kao **izrazito negativne posljedice globalizacije s uništavanjem prirodnog okoliša Hrvatske.**

Tablica 4. – Table 4 – F 2

	r
1. Globalizacija će narušiti raznolikost životinjskog svijeta	.786
2. Zbog stjecanja materijalne dobiti počet će jače iskorištavanje šumskog bogatstva Hrvatske	.737
3. Nestat će raznolikosti biljnog svijeta	.676
4. Sve će životinje postati poput ovce Dolly	.636
5. Većom izgradnjom kapitalnih objekata narušit će se prirodni okoliš	.551
6. Globalizacija označava dominaciju čovjeka nad prirodom	.541
7. Globalizacija će dovesti do odlaska visokostručnih kadrova iz Hrvatske (odljev mozgova)	.508
8. Sve većom primjenom gen-tehnologija doći će do narušavanja cijelog ekosustava Hrvatske	.480
9. Zbog slobodne trgovine koja teži profitu globalizacija dolazi u sukob s etikom zaštite okoliša	.459
10. Globalizacija će dovesti do dolaska radnika iz istočnih zemalja	.434

U trećem faktoru ekstrahirali smo sedam varijabli sa statistički značajnim korelacijama. Prema izdvojenim tvrdnjama možemo reći da postoji prikriveno mišljenje među studentskom populacijom da će kroz globalizacijske procese sve životinje postati poput ovce Dolly, odnosno, bit će klonirane i Hrvatskoj ne treba globalizacija i slabljenje granica, jer bi to značilo njen nestanak i nestanak nacije. Zatim nestat će narodna kultura, a sva seoska naselja prerasti će u gradska i nestat će raznolikosti biljnog svijeta. Varijablu s negativnom korelacijom tumačili smo negacijom, što znači da Hrvatskoj ne treba globalizacija, jer tada nećemo biti sigurniji pripadanjem određenom bloku prema mišljenju dijela studentske populacije. U ovom faktoru došle su do izražaja izrazito negativne posljedice po hrvatsko društvo i to, od genetičkih pa do političkih s gubitkom vlastitih granica i do gubljenja narodne kulture i seoskih naselja

Tablica 5. – Table 5 – F 3

	r
1. Sve životine postati će poput ovce Dolly	.554
2. Hrvatskoj ne treba globalizacija i slabljenje granica jer, bi to značilo njen nestanak i nestanak nacije	.746
3. Globalizacijom se gube kulturni korijeni i identitet	.744
4. Globalizacijom će nestati narodna kultura u Hrvatskoj	.739
5. Sva seoska naselja prerasti će u gradska	.506
6. Hrvatskoj treba globalizacija jer ćemo tada pripadati određenom bloku i biti sigurniji	-.477
7. Nestat će raznolikosti biljnog svijeta	.402

te stoga studenti smatraju, da bi se Hrvatska trebala zatvoriti od svih globalizacijskih procesa ne bi li sačuvala svoj identitet. Dakle, ovdje imamo gotovo u čistom obliku tranzicijski radikalizam. Treći faktor definirali smo kao **tranzicijski radikalizam-tendencija prema zatvorenoj Hrvatskoj zbog negativnih učinaka globalizacije na naciju, urbanizaciju i prirodu**.

Tablica 6. Table 6 – F 4

		r
1.	Globalizacija je jačanje uloge države-nacije s jačanjem državnih granica	-.623
2.	Globalizacija je slabljenje uloge države-nacije s jačanjem nadnacionalnih institucija	.619
3.	Multikulturno obrazovanje je potrebno u rješavanju konflikata	.539
4.	Globalizacija znači biti član kozmopolitske zajednice	.517
5.	Globalizacija znači značajan suverenitet nacionalne države	-.454

U četvrtom faktoru izdvojili smo pet varijabli od kojih su dvije negativno korelirane pa ćemo ih tumačiti u negacijskom smislu, što znači da studenti zapravo znaju smisao globalizacije. Kroz ovaj faktor studenti su izrazili svoje mišljenje da je uslijed ili zbog globalizacijskih procesa zapadno društvo postalo i previše narcisoidno, naime to društvo se počinje širiti kroz multinacionalne kompanije i osvajanje tržišta što ga zapravo dovodi u konfliktnu situaciju sa sobom jer bi cijeli svijet trebao postati dio zapadnog društva (westernizacija), što dovodi do određenih posljedica i neprihvatanja takvog razmišljanja. Dakle, prema mišljenju studenata globalizacija je slabljenje uloge države-nacije s jačanjem nadna-

cionalnih institucija i potrebno je multikulturno obrazovanje, jer globalizacija znači biti član kozmopolitske zajednice. U ovom faktoru postoji neoliberalistička tendencija sa slabljenjem uloge države nacije sa svim posljedicama od kulturnih pa do političkih, a s druge strane s jačanjem nadnacionalnih institucija da bi moglo djelovati "svjetsko društvo". Četvrti faktor definirali smo kao **neoliberalizam – jačanje nadnacionalnih institucija s multikulturnim obrazovanjem što znači biti član kozmopolitske zajednice**.

Tablica 7. Table 7 – F 5

		r
1.	Zapadna civilizacija je u konfliktu sa sobom	.530
2.	Zapadna civilizacija je narcisoidna	.501
3.	Terorizam je rezultat globalizacije	.456
4.	Fenomen kravlje ludila je posljedica globalnog procesa	.413

Peti faktor sastoji se od četiri pozitivno korelirane varijable. Prema sadržaju varijabli možemo reći da postoji mišljenje kod studenata da je Zapadna civilizacija u konfliktu sa sobom, zatim da je narcisoidna, dok su terorizam i kravlje ludilo posljedica globalizacije. Kroz ovaj faktor studenti su izrazili svoje mišljenje da je uslijed ili zbog globalizacijskih procesa, zapadno društvo postalo i previše narcisoidno, naime to društvo se počinje širiti kroz multinacionalne kompanije i osvajanje tržišta, što ga zapravo dovodi u konfliktnu situaciju sa sobom, jer bi cijeli svijet trebao postati dio zapadnog društva (westernizacija), što dovodi do određenih posljedica i neprihvatanja takvog razmišljanja. Peti faktor definirali smo kao **konfliktnost zapadne civilizacije i posljedice globalizacije**.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA – Conclusions

Možemo reći da su studenti šumarstva prema izdvojenim faktorima pokazali sljedeće orijentacije kroz latentnu strukturu mišljenja prema globalizacijskim procesima:

1. Neminovna budućnost hrvatske je u globalizaciji-neoliberalistička tendencija
2. Izrazito negativne posljedice globalizacije s uništavanjem prirodnog okoliša hrvatske
3. Tranzicijski radikalizam – tendencija prema zatvorenoj hrvatskoj zbog negativnih učinaka globalizacije na naciju, urbanizaciju i prirodu
4. Neoliberalizam – jačanje nadnacionalnih institucija sa multikulturnim obrazovanjem, što znači biti član kozmopolitske zajednice
5. Konfliktnost zapadne civilizacije i posljedice globalizacije

Prema izdvojenim faktorima možemo zaključiti da studenti kao latentno mišljenje izražavaju da je nemi-

novna budućnost Hrvatske u procesima globalizacije koju nikako ne može izbjeći, što bi se moglo objasniti tvrdnjom da studenti smatraju neminovnost prihvatanja neoliberalizama, ali s izrazito negativnim posljedicama sve do uništavanja prirodnog okoliša cijele Hrvatske. Zbog negativnih učinaka na naciju, odnosno do njenog nestanka, zatim do potpune urbanizacije i uništenja prirode, studenti su se na razini latentnog mišljenja opredijelili prema orijentaciji zatvorene Hrvatske, što bi značilo njihovu orijentaciju prema tranzicijskom radikalizmu. Međutim, studenti smatraju da sa jačanjem nadnacionalnih institucija i multikulturnim obrazovanjem znači biti član kozmopolitske zajednice, pa možemo reći da postoji orijentacija prema neoliberalizmu. Na razini latentnog mišljenja studenti su pokazali orijentaciju da je zapadna civilizacija u konfliktu sa sobom, što se može tumačiti da zapadna civilizacija gleda isključivo vlastite interese u procesima globalizacije, dok se s druge strane već vide njene posljedice.

Prema navedenom možemo reći da će prema mišljenju studenata Hrvatska neminovno morati proći globalizacijske procese i postati dio "svjetskog društva" (Beck, 2001) sa svim prednostima i posljedicama, od izlaska na svjetsko tržište pa do nadnacionalnih institucija. Dakle, drugim riječima, morati će s odreći dijela svog nacionalnog identiteta u smislu gubljenja državnih granica. Sa dolaskom stranog kapitala i protokom ljudi također će doći i do stvaranja multikulturalnog

društva bez narodne kulture i s velikim ekološkim posljedicama, jer multinacionalne kompanije zapravo ne zanima ekološka problematika već isključivo širenje tržišta. Stoga možemo reći da prema mišljenju studenata, globalizacijski procesi bi mogli imati za hrvatsko društvo i suviše visoku cijenu. Zbog toga se studenti vjerojatno i pribojavaju globalizacijskih procesa i iskazuju visoku senzibilnost u odnosu na te procese.

LITERATURA – REFERENCES

- Beck, U. (2001), Što je globalizacija? Globalizacija, priredio A. Milardović PAN LIBER. Osijek-Zagreb-Split. Str. 63-69
- Candland, C. i Sil, R. (2001): The Politics of Labor in a Global Age, Oxford Universty Press Inc., New York. 353 str.
- Cifrić, I. (2000): Moderno društvo i svjetski etos, Hrvatsko sociološko društvo-Zagreb i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb. 262 str.
- Cifrić, I. (priredio) (2000): Znanost i društvene promjene, Hrvatsko sociološko društvo-Zagreb i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb. 520 str.
- Heršak, E. (2001): Globalizacija i hrvatski kod, Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj, priredio M. Meštrović, Ekonomski institut, Zagreb. 83-95 str.
- Hurrell, A. i Woods, N. (1999): Inequality, Globalization, and World Politics, Oxford Universty Press Inc., New York. 353 str.
- Lay, V. (2001): Ekološka bez/obzirnost, Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj, priredio M. Meštrović, Ekonomski institut, Zagreb. 111-123 str.
- Kalanj, R. (2001): Tri stajališta o globalizaciji, Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj, priredio M. Meštrović, Ekonomski institut, Zagreb. 203-219 str.
- Kalanj, R. (2000): Ideje i djelovanje, Hrvatsko sociološko društvo-Zagreb i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb. 253 str.
- Kirn, A. (2000): Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti, Znanost i društvene promjene (ur. I. Cifrić), Hrvatsko sociološko društvo-Zagreb i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb. 243-263 str.
- Pravdić, V. (2000): Gospodarenje okolišem: raskorak između globalizacije i etike, Socijalna ekologija, Vol.9, No. 1-2, Hrvatsko sociološko društvo, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 113-123 str.
- Rifkin, J. (1999): Biotehnološko stoljeće: trgovina genima u osvit vrlog novog svijeta, Naklada Jasenski i Turk: Hrvatsko sociološko društvo. 312 str.
- Šporer, Š. (2001): Protuslovlja globalizacije, Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj, priredio M. Meštrović, Ekonomski onstitut, Zagreb. 3-25

SUMMARY: Globalisation is process that expands globally via sophisticated technologies, open frontiers and the Internet, and unlike industrialisation, it cannot take place in an isolated society or a country. For this reason, supranational institutions are needed in order to establish a legal system at a global level. Multinational companies are expanding, which offers various possibilities to the states through the flow of goods, capital and people, and so are the consequences of globalisation processes such as cultural unification, exploitation of natural resources and migratory processes.

An empirical survey was conducted (in octobar 2001.) among the students of the Faculty of Forestry aimed of obtaining their opinion related to the possibilities and consequences of globalisation in Croatia at the level of latent dimensions. A samble of 173 students was given a questionnaire containing 36 statements. Using the factor analysis with the scree test, five factors were isolated representing latent dimensions of students' opinions: 1. The inevitable future of Croatia lies in globalisation – neo-liberal tendency; 2. Distinctly negative consequences of globalisation accompanied with the destruction of the environment; 3. Transitional radicalism- a tendency towards closed Croatia due to negative effects of globalisation on the nation, urbanisation and nature; 4. Neo-liberalism – the strengthening of supranational institutions; 5. The conflicting nature of the Western civilisation and the consequences of globalisation.

Key words: globalization, globalization in Croatia, ecology, the economy, culture